

Kennisnetwerk Biociden Event

Gebruik van formaldehyde in voetbaden

29 september 2016, Heeten

Final, versie 1.1

Aanwezigen: CA FNZ Holding (producten), Christelijke Agrarische Hogeschool Vilentum, College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (Ctgb), dierenartsen (o.a. van de Universitaire Landbouwhuisdieren Praktijk), Gezondheidsdienst voor Dieren, Groenhorst college, Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), Intracare (producten), Kanters (producten), Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO, diergezondheid), Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), veehouders

Aanleiding: classificatie formaldehyde als kankerverwekkend

Per 1 januari 2016 is formaldehyde geclassificeerd als kankerverwekkende stof. Hiermee valt deze stof onder het 'Zeer Zorgwekkende Stoffen'-beleid van het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Het ministerie heeft een verkenning laten uitvoeren om na te gaan of de verzwaarde classificatie van formaldehyde in de verschillende sectoren bekend is en of er een vrijwillige omschakeling wordt gemaakt naar andere middelen. Voor de toepassing van formaldehyde in voetbaden waren de conclusies:

- Er zijn weinig alternatieven en de toepassing van kopersulfaat staat onder druk vanwege milieueisen;
- De effectiviteit van alternatieven is onvoldoende of onvoldoende bewezen;
- Voorkomen is beter dan genezen met antibiotica vinden de gebruikers;
- Formaline is een relatief goedkoop biocide en het is effectief;
- Het risicobewustzijn van de toepassers kan beter.

Kennisnetwerk Biociden: doel

Een belangrijk doel van het Kennisnetwerk Biociden is het uitwisselen van kennis rond het thema 'biociden' tussen verschillende belanghebbenden. Dat doel is tijdens deze bijeenkomst over formaldehyde in voetbaden bij uitstek bereikt. De kleinschalige aanpak en de informele locatie op een boerderij droegen bij aan een openhartige inbreng van de verschillende deelnemers. Uiteraard is ook nagedacht over de vraag: 'Hoe nu verder?' Daartoe zijn aan het eind van dit verslag aanbevelingen geformuleerd. Het is aan de deelnemers binnen het Kennisnetwerk zelf om die aanbevelingen op te pakken of om anderen te benaderen om acties te ondernemen.

Toelatingsbeleid en vergelijkende beoordeling

Formaldehyde is kankerverwekkend en is daarmee een zorgwekkende stof. De stof komt daarom onder de Biocidenverordening in aanmerking voor een zogenaamde 'vergelijkende beoordeling'. De vergelijkende beoordeling is gericht op het geleidelijk uitbannen van middelen op basis van zorgwekkende stoffen door vergelijking met andere alternatieven. In de screening fase wordt gekeken of er voldoende alternatieven bestaan en of er voldoende chemische diversiteit is. Daarna

volg de vergelijkende beoordeling. Hierbij worden de desbetreffende middelen vergeleken met andere bestaande middelen en met niet chemische alternatieven.

De middelen voor hoefbaden met formaldehyde worden op termijn herbeoordeeld. Van belang daarbij zijn de antwoorden op de vragen:

- Is er sprake van een veilig gebruik; eventueel met risico reducerende maatregelen?
- Zijn er geschikte alternatieven; wat levert de vergelijkende beoordeling op?

Veel factoren beïnvloeden klauwproblemen

Klauwproblemen (Mortellaro) zijn en blijven een probleem in de melkveehouderij. Er zijn veel factoren van invloed op de klauwproblemen: “goed koppel” (genetische factor), stalrichting (grootte ligplaatsen, bedding, ventilatie), goede voeding, goede dier- en stalhygiëne, etc. Op sommige veehouderijen komen (bijna) geen klauwproblemen voor, zelfs zonder gebruik van voetbaden, terwijl het op andere boerderijen een groot probleem is. Als er sprake is van een verminderde weerstand, nemen de klauwproblemen toe. Mortellaro is besmettelijk, dus het opsporen van de drager(s) helpt om verdere verspreiding te voorkomen. Het is nog steeds niet duidelijk welke factoren het meeste bijdragen.

Preventie is belangrijk

Het gebruik van voetbaden om klauwproblemen te voorkomen is voorlopig nog onontbeerlijk. Als een alternatief middel goed werkt, dan is de veehouder bereid iets meer te betalen. Als je klauwaandoeningen niet hoeft te behandelen, scheelt dat veel geld. Formaldehyde kan momenteel niet worden uitgebannen. Er is op dit moment geen sluitende oplossing voor het klauwprobleem.

Gebruikte middelen tegen klauwaandoeningen

Er zijn naast formaldehyde legale alternatieve middelen met een biocide status, diergeneesmiddelen, ‘gezondheidsbevorderende’ verzorgingsproducten en voedingsmiddelen, die kunnen worden ingezet. Uit de bijeenkomst blijkt dat formaldehyde als desinfectiemiddel in voetenbaden nog altijd het meest wordt gebruikt. Het is goedkoop en het werkt. Ook voetbaden met kopersulfaat worden nog steeds gebruikt. Middelen op basis van kopersulfaat werken ook, maar zijn niet geregistreerd als biocide. Sommige middelen moeten worden toegepast op ‘schone klauwen’ en dat is in de praktijk vaak lastig. Voor de biociden en de diergeneesmiddelen is er een toelatingsbeoordeling, waarbij ook naar de effectiviteit wordt gekeken. Voor verzorgingsproducten en voedingsmiddelen is geen beoordelingskader voor toetsing van effectiviteit.

Kanttekeningen bij de twee meest gebruikte middelen

Producten voor desinfectie in voetbaden op basis van kopersulfaat zijn niet toegestaan in Nederland, maar worden van oudsher gebruikt en geassocieerd met een vergelijkbare effectiviteit als formaldehyde, zonder de vervelende gezondheidseffecten voor de mens. Veehouders zijn zelf ook actief op zoek naar alternatieve middelen, niet alleen vanwege de kankerverwekkende eigenschappen, maar ook vanwege de stank en directe effecten (irritatie en hoofdpijn). De komst van melkrobots doet de druk om te zoeken naar alternatieven op deze gronden echter verminderen. De veehouder hoeft niet meer bij het voetbad aanwezig te zijn. Er moet dus bij het beoordelen van de risico's en het stimuleren van een overstap naar andere middelen ook rekening worden gehouden met de bedrijfsvoering. De veehouders geven aan open te staan voor of zelfs te wachten op betaalbare gezondere alternatieven. Belangrijk is echter dat het alternatief minstens zo effectief

is. Verder hebben koeien een hekel aan voetbaden en als een koe al hoefproblemen heeft is gebruik van formaldehyde pijnlijk en niet aan te bevelen.

Risicobewustzijn

De aanwezigen waren zich allemaal bewust van de risico's van formaldehyde en hadden het idee dat voor hun collega's in het veld hetzelfde geldt. Er werd opgemerkt dat het 'niet goed voelt om aan te bevelen om een kankerverwekkende stof te gebruiken' en dat je geen formaldehyde moet gebruiken 'met kinderen in de buurt'. De kennis is er wel, maar dat uit zich niet altijd in een correcte uitvoering/gebruik. Sommige deelnemers constateren dat ze het etiket of de gebruiksaanwijzing nooit goed hebben gelezen. Ook wordt formale toegepast in afkalfruimtes met behulp van een gieter, terwijl dit door middel van vernevelen zou moeten gebeuren. Desinfectie door middel van vernevelen mag uitsluitend worden uitgevoerd door professionals, die een opleiding voor ruimtedesinfectie hebben gevolgd. Dit is niet bij iedereen bekend, maar het staat in de gebruiksaanwijzing.

Gebrek aan onafhankelijk onderzoek

Alle aanwezigen gaven aan dat onafhankelijke goed onderbouwde kennis over de effectiviteit van alternatieven mist. Toepassers en productontwikkelaars experimenteren zelf met middelen en methoden in de praktijk, maar goed wetenschappelijk onderzoek wordt niet of nauwelijks gedaan. Onderzoek uit het buitenland laat zich niet eenvoudig vertalen naar de Nederlandse situatie. Zo wordt in Engeland ook gewerkt met voetbaden met een antibioticum, terwijl dit in Nederland niet mag. Wetenschappelijk onderzoek dat wel is uitgevoerd, is lastig te extrapoleren naar de praktijk. Bovendien verschillen veehouderijen zodanig van elkaar dat een generieke vertaling niet mogelijk is. Er zijn monitoringsgegevens van het vóórkomen van klauwziekten, maar er is geen koppeling met alle factoren die hiermee kunnen samenhangen. Ook komt het voor dat onderzoeksvoorstellen gericht op klauwgezondheid wel worden ingediend, maar vervolgens niet gehonoreerd. Er wordt een veelheid van middelen en methoden op de markt aangeboden, maar vaak zijn de werking en effectiviteit onduidelijk; is toepassing samen met het kopersulfaat; óf is het veel duurder dan formaldehyde.

Toelating als biocide en innovatie

Kopersulfaat is niet door een producent aangemeld voor beoordeling als werkzame stof in biociden. Voor deze beoordeling moet een stofdossier met veel informatie over de risico's en de werkzaamheid worden ingediend. Het is mogelijk te kostbaar gevonden om dit alleen voor deze toepassing te doen, met daarbij het risico dat het gebruik teveel risico's oplevert en alsnog niet zal worden toegelaten. Met name een milieu-hygiënisch verantwoorde afvoer van het voetbad zal een knelpunt zijn.

Als een stof niet Europees is goedgekeurd voor gebruik in biociden, kost het circa €500.000,-- om een toelatingsdossier op te bouwen. Dit is voor MKB-bedrijven niet op te brengen en staat daarmee innovatie in de weg. Tijdens de bijeenkomst bleek het idee onder de deelnemers te bestaan dat na eventuele goedkeuring van een stof, deze door derden kan worden toegepast zonder bijdrage aan de stoftoelating. Dit beeld is echter onjuist. Als een producent een toegelaten stof wil gebruiken, moet hij een 'letter-of-access' voor het dossier kopen en hiermee degene betalen die de stoftoelating heeft bekostigd.

Behoeftte aan een totaalplan voor klauwgezondheid

Er zijn veel vragen uit de praktijk over klauwgezondheid en alternatieven voor voetbaden. Naast de zoektocht naar alternatieve middelen blijkt ook dat er een breed gedragen behoefte is aan een totaalplan en/of een 'hygiëneplan': een integrale aanpak waarbij kennis over stal- en dierhygiëne, desinfectie(methodes/middelen), voeding, huisvesting, koeiesoort (genetische gevoeligheid) en wellicht andere welzijnsaspecten wordt geïntegreerd.

Informatie is slecht toegankelijk

Op dit moment mist er een centrale plek waar kennis over het vóórkomen en het voorkómen van hoefziekten verzameld wordt. Informatie over toegestane middelen en hun gebruiksvorschriften is lastig te vinden. Onder de deelnemers van de bijeenkomst was het onbekend dat de gebruikte middelen onder verschillende kaders vallen (biociden, diergeneesmiddelen en verzorgingsproducten) en dit maakt het lastig een goed overzicht te krijgen. Het gebruik van zoekfuncties op internet leidt niet eenvoudig tot toegestane middelen en gebruiksaanwijzingen.

Handhaving

De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) kijkt naar de handel in middelen. Als er een claim is gericht op preventie, dan moet er een toelating zijn als biocide. Als er een claim is gericht op genezing, dan moet er een toelating zijn als diergeneesmiddel. ILT kijkt dus naar de toelating van het middel gekoppeld aan de gebruiksaanwijzing. Kopersulfaat wordt niet verkocht als biocide of diergeneesmiddel, waardoor ILT hier ook niet naar kijkt. De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) houdt toezicht in de praktijk. Deze instantie kijkt dus in principe of de gebruiksaanwijzing daadwerkelijk wordt gevolgd en of toegestane middelen worden toegepast. De verdeling van werkzaamheden op het gebied van handhaving van biociden in de praktijk tussen ILT en NVWA moeten nog beter worden afgestemd.

Opleidingen

In de opleidingen wordt zeker aandacht besteed aan gebruik van formaldehyde in voetbaden en alternatieven hiervoor. Studentes presenteerden tijdens de bijeenkomst een kort onderzoek naar het effect op de locomotie van koeien van een voetbad met formaldehyde en met een alternatief. De onderzoeksperiode was helaas te kort om harde conclusies te kunnen trekken. Opleidingen kijken ook breder naar allerlei factoren die klauwgezondheid beïnvloeden. Ook hier is het probleem dat goed onderzoek ontbreekt en informatie slecht toegankelijk is.

Tijdens het KNB-event is ook gediscussieerd over opties om de risico's van formaldehyde meer onder de aandacht van de toepassers te brengen. Tijdens de bijeenkomst werd geopperd om hier tijdens de opleiding voor de spuitlicentie voor gewasbeschermingsmiddelen aandacht aan te besteden. Dat er voor het vernevelen van formaldehyde voor ruimtedesinfectie al een opleiding bestaat en vereist is, werd niet genoemd en is waarschijnlijk ook te weinig bekend.

Aanbevelingen

Op basis van de bijeenkomst kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan:

- Meer aandacht voor en voorlichting over veilig gebruik;
- Zorgen voor betere ontsluiting van relevante informatie, liefst centraal te benaderen;

- Onafhankelijk onderzoek naar de effectiviteit van alternatieven voor voetbaden met formaline;
- Onafhankelijk onderzoek naar alle factoren die van invloed zijn op klauwgezondheid. Streven naar de ontwikkeling van een 'totaalplan' voor de aanpak van het probleem.
- Voor informatieuitwisseling is het belangrijk de opleidingen hier bij te betrekken (reguliere opleidingen en eventuele koppeling aan licenties/certificaten zoals o.a. voor rodenticiden).